

VŠEZVÁZOVÁ VEDECKÁ KONFERENCIA SOVIETSKÝCH FILOZOFOV

V dňoch od 17. do 19. októbra 1972 uskutočnila sa na Moskovskej štátnej univerzite Všezväzová vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou na tému *Aktuálne problémy rozvoja materialistickej dialektiky*. Konferencia sa uskutočnila z príležitosti 50. výročia vzniku ZSSR. Organizátorom konferencie bolo Ministerstvo vysokých a stredných škôl a Filozofická fakulta Moskovskej štátnej univerzity.

V zmysle uznesení XXIV. zjazdu KSSZ úlohou vedeckej konferencie bolo mobilizovať široký filozofický front pri riešení aktuálnych úloh v súčasnej etape výstavby socializmu a komunizmu v ZSSR a v plnom rozsahu zapojiť všetkých pracovníkov na úseku marxisticko-leninskej filozofie do riešenia teoretických problémov, ktoré sa každodenne vynárajú pri rozvoji spoločnosti i pri rozvoji prírodných a spoločenských vied.

Ďalší rozvoj filozofie stimulujúce referáty predniesli v pléne významní predstavitelia sovietskej filozofie.

Akademik B. M. Kedrov v referáte na tému *O realizácii leninského plánu spracovania teórie materialistickej dialektiky* zdôraznil, že jednou z dôležitých úloh marxistických filozofov v súčasnosti je hlboká filozofická analýza medzinárodného spoločenského vývinu. Táto analýza má vyústiť do filozofických zovšeobecnení, ktoré sa stanú stimulom pre ďalší celosvetový spoločenský progres. Možno ju uskutočňovať len na základe tvorivého rozpracúvania leninského plánu rozvoja materialistickej dialektiky. Dialektika nie je uzavretý systém, treba rozpracúvať jej kategórie, sledovať a napomáhať proces konštituovania nových kategórií. Aj pojmy element a štruktúra môžu zaujať svoje

miesto v systéme kategórií. Podstata dialektiky, jej duša sa však zachováva a nemožno ju nahradiť jednotlivými pojmami a kategóriami. Realizujúc leninský program rozvoja materialistickej dialektiky, najmä od konca šesťdesiatych rokov sovietski filozofi napísali osem prác, ktoré majú principiálny význam.

Akademik P. K. Anochin v referáte na tému *Aktuálne otázky súčasnej fyziológie mozgu a materialistická dialektika* zdôraznil nevyhnutnosť spolupráce filozofov a prírodovedcov. Spoluprácu nemožno len deklarovať, treba ju prakticky uskutočňovať štúdiom prírodných vied filozofmi a serióznym štúdiom filozofie prírodovedcami. Súčasne sa treba venovať rozpracovaniu systému a metód konkrétnej spolupráce. Kardinálny význam má spolupráca biológov, fyziológov a filozofov najmä pri tvorivom riešení vzťahu hmoty a vedomia. Vychádzajúc zo štúdia reagenčii živých organizmov, zo zovšeobecnienia týchto reagenčii vyslovil zovšeobecňujúcu tézu: všetko živé sa podriaďuje budúcnosti (uviedol príklad druhu húsenice, ktorá produkuje glycerín proti vlastnému zamrznutiu už v auguste, keď ešte niet ani príznakov mrazu, a mnohé iné zaujímavé príklady) i tézu: budúcnosť v prírode je dôsledkom minulosti.

Akademik M. B. Mitin v referáte na tému *Základné problémy rozpracovania teórie materialistickej dialektiky* zdôraznil, že v procese tvorivej analýzy Leninových myšlienok treba rozvíjať tézy, ktoré Lenin formuloval principiálne a z ktorých vyplýva jednoznačná materialistická interpretácia. Treba rozpracovať to, čo Lenin skutočne napísal. O tom, čo Lenin chcel napísať, čo mienil spracovať, nemožno sa pokú-

šať robiť veľké vedecké práce, pretože rôzni autori môžu myslieť o zámeroch Lenina nielen rozlične, ale aj protichodne.

Profesor A. P. Šeptulin v referáte *Problémy spracovania systému kategórií materialistickej dialektiky* pripúšťa rôzne možnosti a postupy pri tvorbe systému kategórií i rôzne metodické postupy pri objasňovaní ich obsahu. Kritizuje jednostrannú koncepciu, ktorej nositelia považujú kategórie dialektiky len za stupne rozvoja poznania, a neberú do úvahy, že kategórie sú takisto stupňami rozvoja praxe.

Posledným (avšak nie bohatstvom myšlienok a tvorivým prístupom k riešeniu problematiky) referentom v pléne bol profesor V. S. Gott. Analyzoval problematiku konštituovania nových kategórií poznania. Otázka určenia nových kategórií poznania je kardinálnym filozofickým problémom. Prístupovať k jej riešeniu leninsky, na úrovni súčasného stupňa vývinu vedy, vyžaduje:

1. Dosiahnuť taký stav, aby prírodné a spoločenské vedy komplexne a aktívne pôsobili na filozofiu, a naopak.

2. Neoddeľovať umele od seba tzv. filozofické poznatky a poznatky konkrétnych vied, pretože tvoria dialektickú jednotu. V tejto súvislosti treba preveriť odôvodnenosť všetkých výrokov, v ktorých sa hovorí o filozofických kategóriách. Pojmy konkrétnych vied vplývajú na tvorbu filozofických kategórií a v niektorých prípadoch nadobúdajú priamo charakter filozofických kategórií.

3. Značný význam pre filozofiu majú matematické pojmy čísla, veličiny a iné. Matematika však musí pracovať pod kontrolou podstaty, obsahu jednotlivých konkrétnych vied.

4. Všeobecné vedecké pojmy zobrazujú podstatu a môžu prechádzať do filozofických pojmov. Delenie pojmov na všeobecnovedecké a filozofické je preto len relatívne správne.

5. Treba študovať pojmy konkrétnych

vied, byť tolerantným k mienkam filozofov, ktorí sa zaoberajú štúdiom týchto pojmov, a neoznačovať ich za nemarxistov. Proces poznania je nekonečne dlhý. Vo filozofii sme mnohé problémy postavili a riešili leninsky, mnohé sme riešili nesprávne, čo sa ukázalo v ďalšom procese poznávania. Nijaký poznatok nemôže byť úplne jednoznačný. Treba pozorne vypočuť i mienku svojich oponentov a vytvárať podmienky, aby filozofia mohla tvoriť i preberať ďalšie pojmy, a tým obohacovať seba i konkrétne vedy.

Práca vedeckej konferencie pokračovala v piatich špecializovaných sekciách. V piatich sekciách predniesli spolu 52 vedeckých referátov, 102 dopredu pripravených koreferátov a 89 dopredu neplánovaných diskusných vystúpení, v absolútnej väčšine na vysokej odbornej úrovni.

I. sekcia riešila problematiku vzájomnej súvislosti zákonov a kategórií materialistickej dialektiky. Referáty predniesli: prof. V. I. Černov: *O vzájomnom vzťahu filozofických kategórií a všeobecných pojmov vedy*, prof. V. P. Sagatovskij: *Empirický základ kategoriálnych poznatkov*, doc. E. P. Semenuk: *Všeobecné pojmy vedy a ich úloha pri obohacovaní kategoriálneho aparátu materialistickej dialektiky*, D. I. Širokanov: *O princípoch výstavby systému kategórií dialektiky*, prof. T. D. Panchava: *Problém systematizácie základných kategórií materialistickej dialektiky*, prof. V. I. Sviderskij: *O kritériách všeobecnosti filozofických pojmov*, prof. Ž. T. Tulenov: *Problém pružnosti kategórií materialistickej dialektiky a jeho metodologický význam*, prof. A. J. Iljin: *Kritika antimarxistických a revizionistických falzifikácií materialistickej dialektiky*, prof. J. F. Askín: *O niektorých nových aspektoch dialektikomaterialistickej koncepcie determinizmu*, kand. filoz. vied V. I. Stolarov: *Princíp vývinu a jeho miesto v systéme kategórií dialektiky*, prof. D. T. Achmedli: *Zákon ako kategória materialistickej dialektiky*.

II. sekcia riešila problémy dialektiky procesu poznania. Najzaujímavejšie referáty predniesli: prof. Rožin: *Gnozeologické funkcie materialistickej dialektiky*, prof. Narskij: *Problém vzájomného vzťahu dialektiky, logiky a teórie poznania*, prof. E. V. Šorochovová: *Dialektika samouvedomenia*, doktor filoz. vied D. T. Dubrovskij: *Problém vzťahu ideálneho a psychofyzilogického*, prof. A. G. Spirkin: *Uvedomelé a neuvedomelé v poznani*, prof. Georgiev: *Gnozeologická úloha intuície*.

III. sekcia sa orientovala na riešenie otázok dialektickej logiky. Zaujímavé referáty predniesli: prof. Z. M. Orudžev: *Vzájomný vzťah teoretickej a empirickej roviny myslenia*, prof. A. S. Bogomolov: *Rozriešenie protirečenia ako skok v rozvoji teórie*, prof. S. P. Dudaľ: *Dialektické protirečenia a metódy konkrétnych vied*, doc. Starčenko: *Problémy logiky vedeckého poznania*, doktor filoz. vied V. S. Lutaj: *O výstavbe dialektickej logiky metódou postupu od abstraktného ku konkrétnemu*.

IV. sekcia sa orientovala na riešenie otázok vzťahu dialektického materializmu a konkrétnych vied. S pozoruhodnými referátmi vystúpili: prof. S. T. Meljučin: *Dialektický materializmus ako metodológia súčasnej vedy*, prof. S. A. Avetisjan: *Úloha dialektického materializmu v rozpracovaní súčasného vedeckého obrazu sveta*, prof. P. S. Dyšlevoj: *Dialektikomaterialistická filozofia a fyzikálny obraz sveta*, doc. V. I. Kupcov: *O formách vzájomnej interakcie medzi filozofiou a špeciálnymi vedami*, kand. filoz. vied V. S. Smirnov: *Filozofia a logika*, doktor filoz. vied G. I. Ruzavin: *O súčasných tendenciách zahraničnej metodológie vedy*, kand. filoz. vied B. S. Griaznov: *Problém rozvoja vedeckého poznania v súčasnej buržoáznej filozofii*.

V. sekcia, pomenovaná Materialistická dialektika ako metodológia sociálneho poznania, orientovala sa v hlavných referátoch na tieto problémy: člen korešpondent

AV ZSSR M. N. Rutkievič: *Marxistická dialektika a sociálne výskumy*, prof. P. A. Račkov: XXIV. zjazd KSSZ a úlohy rozvoja dialektiky sociálnych procesov, prof. V. S. Molodcov: *Význam komplexného výskumu javov rozvinutého socializmu*, prof. G. M. Štraks: *O leninskom prístupe k analýze sociálneho protirečenia*, prof. V. I. Belozercev: *Materialistická dialektika a metodologické problémy technického pokroku*, prof. I. E. Zujev: *O vedeckosti a triednosti v poznani sociálnych javov*, prof. D. F. Kozlov: *O vzťahu vedeckého a umeleckého v poznani*, doc. A. I. Uriupin: *Dialektika formovania osobnosti*.

Vymenovanie názvov všetkých referátov, koreferátov a diskusných vystúpení by zabralo mnoho miesta. Preto sme uviedli len názvy najzaujímavejších referátov.

Na záverečnom plenárnom zasadnutí, ktoré sa uskutočnilo 19. októbra v Aktovej sále humanitných fakúlt, podali vedúci sekcií obširne správy o výsledkoch práce. Všetky sekcie venovali veľkú pozornosť otázkam tvorivého prístupu k rozpracovaniu problémov dialektiky, kvalifikovane analyzovali tendencie súčasnej buržoáznej filozofie preniknúť do vedomia obyvateľstva v socialistických štátoch a v oblasti ideologicko-teoretickej pripraviť pôdu pre deštrukciu hodnôt socializmu.

Značnú pozornosť venovali všetci referenti i diskutujúci kritike revizionistických úchyliiek, scientizujúcich, štrukturalizujúcich a existencializujúcich tendencií, ktoré sa u niektorých autorov prejavujú buď v celkovom chápaní problematiky filozofie, alebo v jednotlivých čiastkových záveroch. Kritikou týchto tendencií sa zaoberal v III. sekcii najmä prof. S. P. Dudaľ (Schaff, Kolman, Pekárek), prof. Čerkesovi ďalší.

Rokovanie konferencie sa vyznačovalo vysokou teoretickou úrovňou, diskusie boli slobodné, nikým neobmedzované. Okrem vopred prihlásených účastníkov vystúpilo na konferencii do 90 vedeckých pracovníkov v oblasti filozofie, ktorí požiadali o

vystúpenie priamo na zasadnutí sekcií, podnietení referátmi, koreferátmi alebo diskusnými vystúpeniami. Ovzdušie konferencie bolo kritické, referenti, koreferenti i diskutujúci dostávali písomne i ústne množstvo dopytov i kritických námietok proti svojim záverom. Vo veľkom počte sa na diskusiách zúčastnili mladí profesori, docenti, kandidáti vied i ašpiranti. Všetky miestnosti, v ktorých rokovali sekcie, boli preplnené účastníkmi zo všetkých končín Sovietskeho zväzu. Popri akademikoch, doktoroch vied, profesoroch, kandidátoch vied, docentoch, odborných asistentoch i ašpirantoch z Moskvy vystupovali filozofi s takými istými vedeckými hodnotami z Leningradu, Kijeva, Minska, Lvova, Tomska, Stupina, Gorkého, Saratova, Rostova na Done, Vladimíra, Voroneže, Taškentu, Kujbyševa,

Permu, Majkonu, Syktyvkaru, Charkova, Stavropola, Kišineva, Engelsa, Alma Aty, Baku, Sverdlovska, Omska, Novosibirska, Suchumi, Ulan Ude, Jerevanu, Frunze, Chabarovska a desiatok ďalších univerzitných a vysokoškolských centier.

Živá, otvorená, nekompromisná a principiálna výmena názorov potvrdila, že najvyššou autoritou u sovietskych filozofov je seriózna, faktami a filozoficko-logickou analýzou podložená argumentácia. Táto autorita stojí nad pedagogickými a vedeckými hodnotami i nad vekom.

Všezväzová vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou v Moskve potvrdila, že dialektika je revolučná veda, bez ovládnutia ktorej nemožno budovať socializmus a komunizmus.

J. L. Veverka,
účastník konferencie.

SPRÁVA Z 5. ČESKOSLOVENSKO-SOVIETSKEHO FILOZOFICKÉHO SYMPÓZIA

9.—14. 10. 1972 sa v Mariánskych Láznach uskutočnilo piate československo-sovietske filozofické sympóziu na tému *Kritická analýza filozofických koncepcií Frankfurtskej školy*, ktorej najvýznamnejšími predstaviteľmi sú M. Horkheimer, H. Marcuse, T. W. Adorno, E. Fromm a J. Habermas.

Sympózia sa zúčastnilo deväť sovietskych filozofov, pracovníkov Filozofického ústavu AV ZSSR a Akadémie spoločenských vied pri ÚV KSSZ na čele s členom korešpondentom AV ZSSR T. J. Ojzermanom, viacerí československí vedeckí pracovníci Ústavu pre filozofiu a sociológiu ČSAV, Vysokej školy politickej ÚV KSČ, Filozofického ústavu SAV, Filozofickej fakulty UK a Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSČ na čele s členom korešpondentom R. Richtom, ako aj delegácia z NDR, ktorú viedol akademik M. Bühr.

Podkladom pre rokovanie bola štúdia (368 s.) pripravená kolektívom vedeckých

pracovníkov filozofickej sekcie Ústavu pre filozofiu a sociológiu ČSAV pod vedením Z. Javůrka *Kritická analýza filozofických koncepcií Frankfurtskej školy*, ako aj referáty sovietskych účastníkov.

Štúdia sa skladá z úvodu, v ktorom je predbežné vymedzenie pojmu Frankfurtská škola, a z dvoch častí: *Kritika uzlových tém Frankfurtskej školy*, 2. Pôsobenie Frankfurtskej školy a súčasný ideologický boj.

V prvej časti sa analyzuje kritická teória spoločnosti — jej dejinná premena, koncepcia „priemyselnej spoločnosti“, vedy a techniky, ako aj negatívna dialektika a jej vzťah k materiálickej dialektike marxizmu-leninizmu.

V druhej časti autori rozoberajú vzťah Frankfurtskej školy k marxizmu, „kritickú teóriu“ a československý revizionizmus v šesťdesiatych rokoch i vzťah medzi Frankfurtskou školou a „novou lavicou“.

Týmto problémom boli venované aj referáty sovietskych autorov. T. I. Oj-